

BABEŞ–BOLYAI UNIVERSITY, CLUJ-NAPOCA
FACULTY OF HISTORY AND PHILOSOPHY
DOCTORAL STUDIES HISTORY. CIVILIZATION. CULTURE.

**SALT EXPLOITATION AND TRADE IN THE PRINCIPALITY
OF TRANSYLVANIA DURING MIHAIL APAFI I**
- DOCTORAL DISSERTATION -

Doctoral supervisor:

Professor Rüz-Fogarasi Enikő, PhD

Doctoral student:

Bakk Antal-Pal

Cluj-Napoca

2022

CONTENTS

INTRODUCTION.....	6
RESEARCH HISTORY, RESEARCH – SOURCES AND METHODOLOGY.....	11
<i>RESEARCH HISTORY.....</i>	<i>11</i>
<i>RESEARCH SOURCES.....</i>	<i>16</i>
<i>RESEARCH METHODOLOGY.....</i>	<i>21</i>
MIHAIL APAFI I AND THE SALT ISSUE OF THE EPOCH.....	24
THE BUILDING OF THE SALT PIT AND THE SALT MINING TECHNIQUES	
.....	46
<i>SALT EXTRACTED FROM SALT WATER</i>	<i>48</i>
<i>THE SURFACE AND THE UNDERGROUND SALT EXTRACTION</i>	
.....	<i>51</i>
THE CONSTRUCTION AND THE MAINTENANCE OF SALT PITS	
.....	<i>53</i>
<i>THE SALT EXCTRACTION AND THE CHARACTERISTICS OF THE SALT MINING</i>	
<i>TECHNIQUES</i>	<i>65</i>
THE ENTRANCE AND THE FIELD OF THE SALT PIT AND THE	
CHARACTERISTICS OF THE LIFTING DEVICE.....	<i>66</i>
THE LIFTING DEVICE AND OTHER ROPES	<i>101</i>
THE HORSE PULLED WINDING-GEAR	<i>105</i>
THE CAPACITY OF THE TRACTION AND THE STORAGE OF SALT	
.....	<i>108</i>
THE LIGHTING TECHNOLOGY OF THE SALT PIT	<i>115</i>
THE WEIGHT OF SALT BLOCKS	<i>116</i>
THE SALT PIT EMPLOYEES	121
<i>SALT CHAMBERS LEADING POSITION EMPLOYEES</i>	<i>122</i>
THE SALT CHAMBER REEVE.....	<i>123</i>
THE ACCOUNTANT.....	<i>133</i>
THE “MÁGLÁS”.....	<i>135</i>
THE “KULCSÁR” (STEWARD).....	<i>138</i>
THE HORSE BOYS.....	<i>139</i>
THE COOK AND THE BAKER	<i>140</i>

<i>THE SALT MINER CATEGORIES</i>	141
THE LOCAL SALT MINERS	153
THE GUEST SALT MINERS	173
<i>THE ASSISTANT EMPLOYEES</i>	181
THE “MILLYÉRESEK”	182
THE “GÉPELYESEK”	185
THE “MÁGLÁLÓK”	188
THE “TALIGÁSOK”	189
THE BLACSMITH.....	190
THE CHARCOAL BURNER.....	191
THE CARVER.....	191
<i>THE CHAMBER HOUSE YARD AND ITS EMPLOYEES</i>	192
THE DUTIES TOWARDS THE SALT MINING TOWNS.....	199
CHARITY AND NOBLE SALT	206
THE TRANSPORTATION, TRADE AND INCOME OF THE SALT BLOCKS.....	224
<i>THE TRANSPORTATION OF THE SALT BLOCKS</i>	225
TRANSPORT BY LAND.....	225
TRANSPORT BY WATER.....	240
<i>THE SALE AND TRADE OF THE SALT BLOCKS</i>	254
<i>SALT TRANSPORTATION AND TRADE ACCORDING TO THE TRICESIME</i> <i>REGISTERS</i>	272
SALT TRANSPORTATION TO THE NORTHWEST	273
SALT TRADE TO THE WEST AND SOUTHWEST	285
<i>THE MAROSVÁRADJA TRICESIME AND SALT BLOCK TRANSPORTATION</i>	298
THE MAROSVÁRADJA CART TRANSPORTATION	298
THE MAROSVÁRAD SHIP TRANSPORTATION	301
<i>THE SALT TRADE INCOME</i>	308
SUMMARY.....	316
BIBLIOGRAPHY.....	322
<i>ARCHIVED RESOURCES</i>	322
<i>PUBLISHED RESOURCES</i>	323
<i>REFERENCES</i>	326
ILLUSTRATION LIST.....	347

<i>CHARTS</i>	347
<i>PHOTOS</i>	349
ANEXES	350
<i>CENTRAL TRANSYLVANIA AND SZEKLER LAND CHAMBER REEVES</i>	350
<i>CENTRAL TRANSYLVANIA SALT DOCK LEADERS</i>	353
<i>CENTRAL TRANSYLVANIA SALT LEASEHOLDERS FROM</i> <i>1671</i>	354

SUMMARY

Key words: salt, Mihail Apafi I, The Principality of Transylvania, salt trade, salt transportation, salt mines, salt docks, donations, leaseholders, salt chambers

The second half of the 17th century war context brought substantial changes in the history of the Principality of Transylvania. Apafi Mihály I ruled the principality for almost three decades beginning with the year 1661. In the beginning of his reign, the state lost Várad, Belényes, Lugos, Karánsebes and Jenő fortresses as well as important territories. Consequently, the state was hit hard causing an economic downturn. During his reign, Apafi strived to revive the economy, paying special attention to the field of mining, especially salt mining. Salt mining and salt trading generated substantial incomes to the ruler, the state and to certain categories in the society.

When doing research about salt mining and salt trading during Apafi Mihály I, my main goal was to provide a transparent image, describing the whole process within which the salt got to exploitation and on the market, thus becoming indispensable to the economy of the country. By offering a broad description of the different stages in salt farming in the last decade of the 17th century, one can get a clear image of the entire process.

Between 1661 -1671 the salt business was mainly controlled by the principality, except the period between 1664-1671 when salt farming got under the administration of the diet. From the beginning of Apafi's rule, a significant amount resulting from the salt farming income was redirected to pay Turkish duties. The annual Turkish taxes owed by the Principality of Transylvania were raised from twenty thousand to eighty thousand thalers right before his reign, thus causing a great deal of hardships. The treasure house redirected annually twenty thousand thalers from the total salt farming income to Turkish duties, thus turning this field into a permanent and secure source of income.

Starting with May 22nd 1671 the Transylvanian salt mines (Torda, Kolozs, Szék, Dés, Vízakna) and the salt docks (Marosvárad, Déva) were rented to foreign, mainly Greek dealers. The lease agreement was always drawn out for a year, namely from May 22nd to the following year's May 22nd. These dealers agreed upon managing the whole salt farming process, namely salt mining, transportation and trading. They paid fifteen thousand and later from the year 1675, eighteen thousand thalers annually to the principality and twenty thousand thalers to the

Turkish duties. Moreover, they had to give out annual salt donations to churches, schools, priests, teachers, noblemen or to whomever decided the ruler. The lease holders could keep for themselves the remaining amounts after paying their duties and salt farming expenditures and these sums could reach twenty thousand thalers, according to the 1680-1681 annually rental accounts.

Starting from the year 1671 until the end of Apafi's rule, there were five lease holders, Budai Péter, Hedri Benedek, Páter János, Páter Kristóf and Szegedi György who either individually, or in pairs, signed these lease agreements. With the introduction of the leasing system, the principality handed over the control over salt farming, thus renouncing to a part of the income. Nevertheless, the principality still assured itself and the state a certain income while getting rid of the whole process of salt farming, thus lightening the workload of the state.

During Apafi Mihály's reign we encounter salt mining in the central territories of the Principality of Transylvania, Torda, Vízakna, Kolozs, Szék and Dés, in the Szekler Land in Sófalva, in Máramaros territory in Rónaszék.

This research focuses on analysing the characteristics and history of the whole salt farming process in inner Transylvania and Szekler Land. Salt exploitation centres housed chambers where the entire salt mining process and other related activities took place. In certain areas salt could be mined from the surface of the ground, for example in Szekler Land until the end of the 18th century. They dug square pits and deepened into the darkness until they could bring out the salt rocks on their shoulders to the surface. Once the process got difficult, they stopped and restarted from the surface in a new place. In contrast with the Szekler Land salt exploitation centres, the inner Transylvanian units were already using deep underground salt mining in the 13th century.

The salt exploiting pit was designed in a bell-shaped mining territory and as a result there was a better quality and a bigger quantity of salt rocks mining. Some of the chambers housed more exploiting pits at once. In 1677, at the five inner Transylvanian chambers, there were altogether seventeen salt pits where salt mining was in full process: Torda 5, Vízakna 4, Kolozs and Desz 3 while in Szék 2 salt pits. Taking into consideration the salt exploitation factor, the number of salt pits gives us an idea of the salt chamber ranking. Designing new salt pits was troublesome and required great amounts of money. Firstly, the appropriate place needed to be located, secondly a vertical 2X2 meters pit needed to be dug in the ground until the salt workers reached the salt layer. Provided the quality of the new found salt was appropriate and pure, they scaffolded wood girders to secure the vertical entrance. Then, they dug another similar entrance close to the first one. After the two entrances had been finished,

they started to exploit the salt rocks and design the bell-shaped pit. One of the entrances was called rope-entrance and the other ladder-entrance. At the rope-entrance, under the roof, there was a “gépely”, a vertical winding-gear rotated by two or three horses. A rope of arm width was fitted to the winding-gear. Sacks made out of animal skin carrying salt rocks, salt debris and water were pulled up from the salt pits to the surface. The other vertical entrance, the ladder-entrance, gave access on rope ladders to salt workers. Ditches were dug around the entrances in order to lead off the precipitation and protect the salt pit entrances against water, one of its biggest enemies. Salt pits were operated until they were both economically profitable and safe. Once the reached depth was too big, 150 meters deep for example, the process was not thrifty anymore. The salt workers cut salt girders at the bottom of the pits with the help of pick axes. Light was provided by tallow candles. Each salt worker chiselled his initials on the salt rock so that nobody could steal it. Along with the salt cutters there worked the “millérek” who gathered the salt pieces, the salt debris and the water and put them into the sacks which they finally hang on the hooks of the winding gear rope. The „gépelyesek” lifted the sacks from the bottoms of the pit to the surface using the “gépely”. There, other hired workers unloaded the salt sacks. The winding gear could lift approximately 450 kilos which meant 16-17 salt rocks, each of them around 27 kilos. According to sources, the salt workers cut only one type of salt cube that was 27 kilos, during the 17th century. In contrast, at the beginning of the 16th century, the so-called wagon and boat salt cubes were lighter. The “máglás” was the person who counted and recorded the salt cubes once they got to the surface. This was an important part of the process because the workers were paid according to the salt cubes they lifted. Following the recording process, the “taligások” transported the salt cubes with wheel-barrows and store them in the salt barns. The latter were wood structured buildings that usually had straw or sometimes shingle roofs. Their main role was to offer protection to the salt cubes against the bad weather conditions such as rain, wind or snow. These deposits were built next to the pits so that the salt cubes could be rapidly and easily stored after being brought up to the surface. According to that period’s inventories each salt pit had three or four salt barns at its disposal.

During the 17th century the salt pits got their names according to their size, age and location but in the 18th century when the salt farming got under Habsburg rule the salt pits were named after rulers and other eminent figures of the age.

Salt mining efficiency was assured by the activities of the appointed and hired leading team, who achieved their salt farming tasks operatively. The salt pit leaders were the pit reeves, who were appointed centrally to that position. This position required professional and managerial

skills. The given-out directions offer us an insight regarding the nature of the pit reeves' tasks, their responsibilities and requirements while conducting the salt pits. The well-functioning of the salt pits depended on their managerial efficiency. They had to present annual accounts regarding their work, about all the activities related to the salt pit, salt incomes, acquisitions and anything else that was important. In case of deficits, they had to pay out of their own personal assets. They had to assure proper working conditions for their workers and to pay their wages in due time so as not to be faced with lack of work force. The organisation of the transportation of the mined salt cubes to different docks was also an important task. Other office representatives were the "számtarto", the "máglás" and the horse boys who were all under the direct command of the pit reeves.

The most important category of workers were of course the salt miners, who were divided in two groups: the locals and the guest salt miners. The local miners got a certain amount of cloth when employed and they had to work every day, except weekends and on holidays. They came from the local salt pit territories. Their obligation was to mine a quarter of salt that is thirty-eight salt cubes for which they got twenty denarii payment. They were paid for extra work around the salt pit. The guest salt miners were persons who came from other territories. They had no working schedule, they worked only when they wanted. Their wages were paid for mining one "iratás" (100+10 salt pieces) that was 1 forint. They could also mine a salt piece for 2 dinarii if they were asked to. Both group members could benefit, according to the amount of salt they mined, from free salt cubes.

Strict rules were applied to all salt workers. Working in mines was both difficult and dangerous. There were reported many accidents and even death cases, while working in the mining field. The local miners were always notably fewer than the guest miners, approximately 10% from the total number of miners. In 1670, in Kolozs, there were working 122 salt miners out of which 9 were locals and 113 guest miners. According to the 1668 Kolozs salt pit exploitation data, the local salt miners worked 50 weeks per year, thus mining a maximum of 1900 salt pieces per person which meant a weekly 38 salt cubes per worker. They were allowed two weeks leave every year. One of the most well-known guest miners was Lippai János, who in the former mentioned year achieved 44 "iratás" (1 iratás = 100+10 pieces) that is 4400+440 and 50 salt cubes for two denarii each, totally 4890 salt cubes being related to his name.

These salt exploitation units housed other categories of workers as well, who ensured the good maintenance and proper functioning of the salt pit. The "millérek" gathered the salt pieces, the salt debris and the water and put them into the sacks which they finally hang on the

hooks of the winding gear rope. The task of the „gépelyesek” was to lift the sacks from the bottoms of the pit to the surface using the “gépely”, as well as assuring the maintenance of the device, organizing the horses and other activities related to salt mining. The “máglálók” and the “taligások” were responsible for transporting and storing the salt cubes. Every salt pit had its own blacksmith and carpenter, who built or mended different equipment.

The salt chamber was formed out of the chamber yard and the exploitation unit. The chamber house was situated in the chamber yard and served as the reeve’s residence. Along this there were other residents and logistical buildings such as barns, sheds and ice pits. The cultivable lands around were used for farming activities, which assured the people self-sufficiency when it came to farming products.

In this period the salt mining towns like Torda, Vízakna, Dés, Szék and Kolozs, owed some obligations towards the salt chambers in exchange for certain privileges from certain lords. These privileges included tax exemption or no obligation for lodging soldiers. Apart from this, some salt mining towns owed the annually transportation of certain salt amounts to the Marosvárad and Deva docks in exchange for a fee. Other waged obligations included field mowing, transportation of hay, grains, timber and coal. For example, Vízakna town during Apafi’s rule owed 88 thousand mined salt cubes and the dock transportation of 20-25 thousand salt cubes. When according privileges to salt mining towns, the principality was definitely guided by the goal of assuring the efficient transportation of goods and thus quitted the tasks of shipping logistics.

Apafi Mihály I was one of the rulers who endeavoured to support education, culture, churches or even needy people by significant salt donations. The beneficiary were especially the churches, priests, the educational institutions or the hospitals in the salt mining towns but other settlements benefited too, from these salt donations. Besides its role of supporting churches, education and culture, salt played an important role in prisoners’ exchange as well as supporting merchants who had undergone losses. Along with its cultural and social values and due to its marketability and vendibility, salt came to serve political goals as well. Certain members of the Transylvanian lords as well as Turkish and Habsburgs soldiers and political elites, received salt donations in exchange for influencing favourable decisions for the Transylvanian state. These salt donations guaranteed a permanent income to those who partook in this exchange. The nobility and their households received salt donations in exchange for minor material or contributions in kind, privileges that they held dearly according to the regulations of the diet.

The salt transportation, delivery, its trade and income were essential aspects when talking about salt farming material earnings. The organisation and the implementation of the shipping process both by land and by water, contributed to the most significant incomes. The transportation of salt to the recipient markets required significant shipping capacity. The transportation process was conditioned by seasons and weather conditions, whether the level of the water was high enough to allow shipping of cargo. The inner Transylvanian and Szekler land mined salt primarily supplied the country's own demands, but the actual source of profitability were the foreign traders and consequently, the foreign markets. The salt trade took place in three directions – west, north and southwest – process by which this mineral arrived to the Hungarian Kingdom, to the subjected territories and to the north of the Balkan peninsula.

The tricesime registers of that period, offer us valuable data regarding the direction and amount of salt trade. A substantial part of the Dés, Szék and Kolozs mines' production was transported to the northwest, in the direction of Debrecen. The Vizakna, Torda, Kolozs mines supplied in lower quantities to the southwest by land through the Zajkan customs, through Vaskapu into the direction of Karánszebes. The Szekler land salt was not transported abroad because of the distance and the subsequently expenses and lack of appropriate routes. As far as the inner Transylvanian salt mines were concerned, the Maros river ensured the route with the help of its two docks at Marosvárad and Déva. These two docks were responsible for the export of the most significant amount of Transylvanian salt. The Maros docks shipped salt from every salt chamber especially from those of Torda, Kolozs and Vizakna. The tricesime registers offer us evidence regarding the process of salt trade, its routes and quantities that were widely explained in the research.

All in all, the vast amount of existing data outline new research possibilities. By the income resulted from salt merchandizing, we can state that in that epoch, salt was considered as an equivalent to cash money for the ruler and its state. A quarter of the Turkish duty payment relied on the salt farming income. With the introduction of the lease system in 1671, the salt business passed to the lease holders but according to the stipulations drawn in the lease, they provided a secure annual income both to the ruler and to the state.

BIBLIOGRAPHY

ARCHIVED RESOURCES

NATIONAL ARCHIVES OF ROMANIA

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ A ARHIVELOR NAȚIONALE HARGHITA

- F 27, Csíkszék levéltára

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ A ARHIVELOR NAȚIONALE CLUJ

- Dés város levéltára
- Fejedelmi elszámolások (számadások), Fogaras
- Fejedelmi elszámolások (számadások), Déva
- Fejedelmi elszámolások (számadások), Alsókomána
- Kolozsvár város levéltára, Városi számadások
- Szék község levéltára
- Torda város levéltára

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ A ARHIVELOR NAȚIONALE SIBIU

- Vizakna város levéltára

ARHIVA CENTRALĂ DE COLECTARE A EPARHIEI REFORMATE DIN ARDEAL: Ótorda, Újtorda,
Kolozsvári egyházmegye

NATIONAL ARCHIVES OF HUNGARY

F SZEKCIÓ:

- F 12, Lymbus, Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára
- F 27, Kolozsmonostori Konvent országos levéltára, Urbaria

- F 29, Kolozsmonostori Konvent országos levéltára, Articuli Diaetales
- F 125, Collectio historico-diplomatica: Miscellanea Apafiana
- F 234, Erdélyi országos kormányhatósági levéltárak, Erdélyi Kincstári Levéltár
- F 439, A fejedelmi praefecturalis sedria jegyzőkönyve
- F 440, Fejedelmi kori számadások és egyéb gazdasági iratok

P SZEKCIÓ:

- P 657, Teleki család, Joglevelek
- P 658, Teleki család, Új rendezés
- P 659, Teleki család Missiles
- P 662, Teleki család, Teleki Sándor-osztály
- P 1238, Teleki család marosvásárhelyi levéltára, Teleki Mihály Gyűjtemény
- P 1239, Teleki család marosvásárhelyi levéltára, Apafi Mihály Gyűjtemény, Apafi Mihály vegyes iratai

PUBLISHED RESOURCHES

- Approbatae* 1696 *Approbatae Constitutiones Regni Transilvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum 1541–1653 közötti végzések, Claudiopoli, ex officina Nicolai Kis de Miszt-Tótfalva, 1696.*
https://library.hungaricana.hu/hu/view/RMK_I_0878/?pg=0&layout=s (letöltve: 2021.11.23.)
- BAGN Szádeczky Béla: *I. Apafi Mihály fejedelem udvartartása, I. köt. Bornemissza Anna gazdasági naplói (1667–1690)*. Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadóhivatala, Bp., 1911.
- Born 2014 Born Ignác – Ignatz Edler von Born: *Úti levelek az 1770-es bánsági, erdélyi, felső- és alsó-magyarországi ásványtani utazásról – Briefe über Mineralogische Gegenstände auf seiner Reise durch das Temeswarer Bannat, Siebenbürgen, Ober- und Nieder-Hungarn im Jahr 1770*. Milagrossa, Miskolc, 2014.
- Călători 1970 *Raport din lunile martie-aprilie 1552 despre veniturile regești din*

- Transilvania*. In: Călători străini despre Țările Române, vol. II. Redactor: Maria Holban. Editura Științifică, București, 1970, 17–86.
- Compilatae* 1695 *Compilatae Constitutiones regni Transilvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum 1654–1669*, Claudiopoli, 1695, ex officina Nicolai Kis de M. Tótfalu. https://library.hungaricana.hu/hu/view/RMK_I_1469/?pg=0&layout=s (letöltve: 2021.10.22.)
- Cselebi 1904 *Evlia Cselebi török világotutató magyarországi utazásai 1660–1664*. Ford. és jegyzetekkel ellátta Dr. Karácson Imre. Kiadja az MTA, Athenaeum könyvnyomda, Bp., 1904.
- Cserei 1852 *Nagyajtai Cserei Mihály Históriaja*. A szerző eredeti kéziratából Kazinczy Gábor. Emich Gusztáv könyvnyomdája, Pest, 1852.
- Dáné 2009 *Torda vármegye jegyzőkönyvei I. 1607–1658*. Erdélyi Történeti Adatok IX. 1. Szerk.: Jakó Zsigmond. Közzéteszi Dáné Veronka. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2009.
- Dernschwam 1984 Hans Dernschwam: *Erdély, Besztercebánya, Törökországi útinapló*. Közreadja Tardy Lajos. Európa Könyvkiadó, Bp., 1984.
- EOE *Erdélyi Országgyűlési Emlékek*. Szerk.: Szilágyi Sándor. I–XXI. köt. MTA, Bp., 1875–1898.
- Gromo 1946 Aurel Decei: *Giovanandrea Gromo – Compendjo della Transilvania*. In: Apulum. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia, vol. 2. (1943–1945) 1946. 140–214.
- Inczédi 1860 Történeti emlékek a magyar nép községi és magán életéből. II. köt. *Inczédi Pál naplója (1660–1697)*. Jegyzetekkel és oklevéltárral ellátva kiadják: Szabó Károly és Szilágyi Sándor. Kiadja Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1860.
- Kaprinai 40 *Kaprinai-gyűjtemény*. A sorozat 40. köt. https://library.hungaricana.hu/hu/view/B2_Coll_Kapr_A_040/?pg=0&layout=s (letöltve: 2021.11.22.)
- Kraus 2008 Georg Kraus: *Erdélyi krónika 1608–1666*. Ford.: Vogel Sándor. Pro-Print, Csíkszereda, 2008.
- Koncz 1898 *Teleki Mihály görgényi tiszteinek fizetése 1671-ben*. Közli:

- Koncz József. In: Erdélyi Gazdaságtörténeti Szemle, 2. évf., 1. sz., 1898. 4–6.
- MGSZ 1641 *Erdélyi postarendtartás 1641-ből.* In: Magyar Gazdaságtörténeti Szemle, 4. évf., 1897. 262–265.
- MGSZ 1685 *Egy erdélyi főharmincados utasítása 1685-ből.* Közli: K. K. In: Magyar Gazdaságtörténeti Szemle, 4. évf., 1897. 130–135.
- Miklós 2017 Miklós Alpár: *Idegen utazók Erdély és Máramaros sóbányáiban (18–19. század).* Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2017.
- MTT 1895 *Az aknákról való deputációk.* Közli: ifj. Kemény Lajos. In: Magyar Történelmi Tár 3. sorozat, 18. köt. 1895. 370–384.
- Szamota 1891 Szamota István: *Régi utazások Magyarországon és a Balkán-félszigeten.* Franklin-Társulat kiadása, Bp., 1891.
- Szaniszló 1889 *Szaniszló Zsigmond naplói (1682–1711).* Közli: Torma Károly. In: Magyar Történelmi Tár, 12. évf., 4. sz., 1889. 708–727.
- Szádeczky 1898 *A fogarasi vár és uradalom történetéhez.* Közli: Szádeczky Lajos. In: Erdélyi Gazdaságtörténeti Szemle, 2. évf., 3. sz., 1898. 33–40.
- Szilády – Szilágyi *Török-Magyarorkori Állam-Okmánytár* IV. köt., Monumenta Hungariae Historica 4. Diplomataria. VI. Szerk.: Szilády Áron, Szilágyi Sándor. Eggenberger Ferdinánd akadémiai könyvárusnál, Pest, 1870.
- SzOKI *Székely Oklevéltár*, VI. köt. 1603–1698. Szerk.: Szádeczky Lajos. Kiadta a Székely Történelmi Pályadíj-alap Felügyelő Bizottsága, Ajtai K. Albert Nyomdája, Kvár, 1897.
- TM: L *Teleki Mihály levelezése.* Szerk.: Gergely Sámuel. III–VII. köt., Athenaeum, Bp., 1907–1916.
- Ursuțiu 1983 *Rétyi Péter naplója.* Közzéteszi: Maria Ursuțiu. Téka sorozat, Kriterion, Bukarest, 1983.
- Utasítások 1897 *Utasítások az erdélyi sókamarák és sókikötők részére 1664/65-ből.* Közli: -a, -o. In: Magyar Gazdaságtörténeti Szemle, 4. évf., 1897. 168–189.

REFERENCES

- Ágoston – Oborni 2000 Ágoston Gábor – Oborni Teréz: *A tizenhetedik század története*. Magyar Századok. Pannonica Kiadó, Bp., 2000.
- Agricola 1985 Georgius Agricola: *De re metallica XII. Tizenkét könyv a bányászatról és kohászatról*. Ford.: Becht Rezső. Szerk., bev., tanulmány, lábjegyzet, személynévmutató: Molnár László. Műszaki Könyvkiadó, Bp., 1985.
- Ajtay 1989 Ajtay Ferenc: *Az Erdélyi-medence nagy kincse: a kősó*. In: Természet Világa – Természettudományi Közlöny., 120. évf., 5. sz., 1989. 203–206.
- Albinetz 2018 Constantin Albinetz: *Exploatarea sării în evul mediu până în perioada modernă*. In: Drumul Sării – Drumul Țării (Exploatarea și circulația sării în Bazinul Someșan din mileniul al II-lea î. Hr. până în secolele al XVIII-lea). Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2018. 31–37.
- Albinetz CC 2014 Constantin Albinetz – Cristina Albinetz: *Dej: istorie și legendă*. Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2014.
- Anton 2019 Sandra Anton: *Câteva considerații privitoare la sare în tradițiile românești*. In: Acta Moldaviae Meridionalis. Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, XL/vol. 1. Coord.: Ramona Maria Mocanu. Editura PIM, Iași, 2019. 263–268.
- B. Szabó 2019 B. Szabó János: *Erdély tragédiája 1657–1662*. Corvina, Bp., 2019.
- Bak 2003 Bak Borbála: *Magyarország történeti topográfiája*. História-MTA Történettudományi Intézete, Bp., 2003.
- Bakács 1933 Bakács István János: *A sómonopólium története Magyarországon III. Károlykorában*. In: Századok, 67. évf., 9-10. sz., 1933. 611–653.
- Balás 1918 Balás Ilona: *Bornemissza Anna fejedelemasszony élete és kora*. Kner Izidor könyvnyomdája, Gyoma, 1918.
- Bálint 1977 Bálint Sándor: *A szögedi nemzet – A szegedi nagytáj népelete*. 3. rész 1976/77–2. In: Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szerk.:

- Trogmayer Ottó. Szeged, 1980.
- Barna 1988 Barna Gábor: *A tutajozás kulturális jelentősége a Közép-Tisza és a Hármas-Körös mentén*. In: *Ethnographia*, 99. évf., 2. sz., 1988. 190–212.
- Bassa 1970 Beniamin Bassa: *Transportul sării pe Mureș în secolele XVIII–XIX*. In: *Acta Musei Devensis VII. Sargetia VII*. 1970., 141–150.
- Beke 1895 Beke Antal: *Az erdélyi káptalan levéltára Gyulafehérvárott*. In: *Történelmi Tár*, 3. sorozat 18. köt., 1895. 630–652.
- Benczédi 1888 Benczédi Gergely: *Tordai unitárius papok*. In: *Keresztény Magvető*, 23. évf., 2. füz., 1888. 84–98.
- Benczédi 1889 Benczédi Gergely: *A tordai unitárius algymnázium igazgatói*. In: *Keresztény Magvető*, 24. évf., 1. füz., 1889. 12–26.
- Benkő 1999 I./II. Benkő József: *Transsilvania specialis. Erdély földje és népe*. Fordította és jegyzetekkel közzéteszi Szabó György. I–II. köt. Kriterion, Bukarest–Kvár, 1999.
- Benkő 1998 Benkő Loránd: *Helynévi adalékok a sószállítás régi magyar terminológiájához*. In: *Uő: Név és történelem. Tanulmányok az Árpád-korról*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1998. 169–177.
- Benkő 2001 Benkő Loránd: *Észrevételek Erdély déli részeinek korai Árpád-kori történetéhez*. In: *Erdély a keresztény magyar királyságban*. Erdélyi Tudományos Füzetek 231. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2001. 7–68.
- Béres 1965 Béres András: *A jószág sózása, sóvályú*. In: *Ethnographia*, 76. évf., 3. sz., 1965. 456–461.
- Berlász 1984 *A Dernschwam-könyvtár. Adatár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez*. Kisérőtanulmánnyal közreadja Berlász Jenő. Szerk.: Keserű Bálint. Kiadja a József Attila Tudományegyetem, Szeged, 1984.
- Bethlen 1804 Gróff Bethlen Miklós *ifjúkori életének, úgy Erdélyország akkori történeteinek, tulajdon magától Frantzia Nyelven való leírása*. Magyar Nemzeti Játtzó Szín hasznára, Kolozsvárat, 1804.
- Bicsok 2001 Bicsok Zoltán: *Torda város története és statútuma – Csipkés*

- Elek kézírata 1823-ból.* Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2001.
- Bicsok 2008 Bicsok Zoltán: *A nemes városok kialakulása Erdélyben.* In: Korunk, 3. folyam, 19. évf., 11. sz., 2008. <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00143/bicsokz.html> (letöltve: 2021.10.22.)
- Bicsok 2009 Bicsok Zoltán: *Torda városának fejedelemség kori kiváltsági.* In: Areopolisz. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok IX. Szerk.: Hermann Gusztáv Mihály – Kolumbán Zsuzsánna – Róth András Lajos. Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely, 2009. 7–32.
- Bihari Pásztor 1888 Bihari Pásztor Lajos: *A deésaknai sóbányák története és a Józsefbánya jelenlegi pusztulása.* Bp., 1888.
- Bíró 1912 Bíró Vencel: *Az erdélyi fejedelem jogköre 1571–1690.* Stief Jenő és társa, Kvár, 1912.
- Bíró 1917 Bíró Vencel: *Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése (1542–1690).* Stief Jenő és társa könyvsajtója, Kvár, 1917.
- Blaska 1896 Blaska Ubáld: *Az erdélyi sóbányászat átnézete.* Gombos Ferencnél nyomtatott, Kvár, 1896.
- Boga – Nováky 1986 *Magyarország vizeinek műszaki-hidrológiai jellemzése. Maros.* Szerk.: Boga László – Nováky Béla. Vízgazdálkodási Intézet, Bp., 1986.
- Bogdál 1964 Bogdál Ferenc: *Kovács limitációk.* In: Néprajzi Közlemények, 9. évf., 1. sz., Bp., 1964. 272–291.
- Bogdán 1973 Bogdán István: *Régi magyar mesterségek.* Magvető Könyvkiadó, Bp., 1973.
- Bogdán 1991 Bogdán István: *Magyarországi űr-, térfogat-, súly- és darabmértékek 1874-ig.* Akadémiai Kiadó, Bp., 1991.
- Bolla 1980 Bolla Ilona: *A középkori magyarországi hidak történetéhez.* In: Ünnepi tanulmányok Sinkovics István 70. születésnapjára. Szerk.: Bertényi Iván. ELTE, Bp., 1980. 33–43.
- Borosy 1992 Borosy András: *Az erdélyi fejedelmek fennhatósága alá tartozó mezővárosok.* In: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve, 19.

- évf. Szerk.: Gazdag István. Debrecen, 1992. 59–73.
- Buza 2021 Buza János: *Magyarországi és erdélyi pénzürtékek a 16–17. században – Közép-európai kitekintéssel*. Magyar Történelmi Emlékek – Értekezések. MTA BTK Történettudományi Intézet, Bp., 2021.
- Buza 2021a Buza János: *Az Erdélyi Fejedelemség portai adója és pénzforgalma 1658–1687 között*. In: Uő: *Aranyforintok és ezüsttallérok nyomában. Válogatott írások a pénz- és gazdaságtörténet köréből*. Szerk.: Draskóczy István. Martin Opitz Kiadó, Bp., 2021. 197–210.
- Chira 2016 Alexandra-Oana Chira: *Travellers Recalling The River Someș in The Middle Ages and Early Modern Times*. In: *Călători și călătorii. A privi, a descoperi*. Vol. 2. Coord. Silvia Marin Barutcieff, Cristina Bogdan. Ed. Universității din București, București, 2016. 219–229.
- Chira 2018 Alexandra-Oana Chira: *Hidrografia Transilvaniei medievale: secolele XIII–XIV*. (teză de doctorat), Cluj-Napoca, 2018.
- Ciobanu 2006 Doina Ciobanu: *Exploatarea sării în evul mediu în Țara Românească*. In: *Sarea, timpul și omul*. Catalog de expoziție. Editori: Valeriu Cavruc, Andrea Chiricescu. Editura Augustia, Sfântu Gheorghe, 2006. 122–124.
- Connert 1906 Connert János: *A székelyek alkotmányainak históriája. Különösen a XVI. és XVII. században*. Fordította Balásy Dénes. Betegh Pál és társa könyvkereskedése, Székelyudvarhely, 1906.
- Czeglédy 1969 Czeglédy János: *Tutajozás a Maroson a múlt században*. In: *Ethnographia*, 80. évf., 2. sz., 1969. 212–234.
- Csánki 1913 Csánki Dezső: *Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában*. V. köt. MTA, Bp., 1913.
- Csetri 2011 Csetri Elek: *Az erdélyi gazdasági gondolkodás előzményeiről a XVIII. század végéig*. In: *Az erdélyi magyar gazdálkodás múltjából (XIX–XX. század)*. Szerk.: Csetri Elek – Egyed Ákos – Kerekes Jenő – Somai József. Romániai Magyar Közgazdász Társaság, Kvár, 2011. 9–30.

- Csonkaréti 1984 Csonkaréti Károly: *A magyar belhajózás rövid története*. In: Honismeret, 12. évf., 2. sz., 1984. 36–41.
- Doboși 1951 Alexandru Doboși: *Exploatarea ocnelor de sare din Transilvania în Evul Mediu (sec. XIV–XVI.)*. In: Studii și Cercetări de Istorie Medie 2. 1951. 125–166.
- Dordea 1980 Ion Dordea: *Un manuscris din veacul al XVIII-lea despre producția și comercializarea sării din Transilvania și Maramureș*. In: Acta Musei Napocensis XVII. Muzeul de Istorie al Transilvaniei, 1980. 567–577.
- Dordea 2013 Ioan Dordea: *Exploatarea și comercializarea sării din Maramureș în timpul lui Francisc Rákóczi II. (1703–1711)*. In: Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, LII. Supliment, 2013. 305–315.
- Dordea – Wollmann 1978 Ion Dordea – Volker Wollmann: *Transportul și comercializarea sării din Transilvania și Maramureș în veacul al XVIII-lea*. In: Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, XXI. Editura Academiei, Cluj-Napoca, 1978. 135–171.
- Dósa 1861 Dósa Elek: *Erdélyhoni jogtudomány. Második könyv: Erdélyhoni magyar magánjog*. Kvár, 1861.
- Draskóczy 2005 Draskóczy István: *Szemponatok az erdélyi sóbányászat 15–16. századi történetéhez*. In: Tanulmányok Érszegi Géza hatvanadik születésnapjára. Szerk.: Almási Tibor, Draskóczy István, Jancsó Éva. Magyar Országos Levéltár, Bp., 2005. 83–117.
- Draskóczy 2006 Draskóczy István: *Erdély sótermelése az 1514. évi parasztháború után (sótermelés és városi polgárság)*. In: Orașe și orașeni – Városok és városiak. Szerk.: Ionuț Costea, Carmen Florea, Pál Judit, Rűsz-Fogarasi Enikő. Argonaut, Kvár, 2006. 249–263.
- Draskóczy 2008 Draskóczy István: *Erdély sótermelése az 1530-as években*. In: Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Philosophica, 13. évf., 3. sz., 2008. 31–96.
- Draskóczy 2013 Draskóczy István: *Középkori sóbányászatunk egyes technikátörténeti kérdései: „Cum fodina seu puteo salis”*. In:

- Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből. Szerk.: Vámos Éva, Vámosné Vignyázó Lilly. Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum-Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Bp., 2013. 193–200.
- Draskóczy 2014 Draskóczy István: *A kőso bányászatának átalakulása Erdélyben az Árpád-korban*. In: Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére. I–II. Szerk.: Bárány Attila – Dreska Gábor – Szovák Kornél. ELTE BTK, Bp. –Debrecen, 2014. II. 825–835.
- Draskóczy 2014a Draskóczy István: *Sóbányászat és -kereskedelem Magyarországon a középkorban*. In: Valóság, 57. évf., 4. sz., 2014. 56–67.
- Draskóczy 2017 Draskóczy István: *A sóbányász mesterség az erdélyi bányavárosokban a 16. század végén*. In: A mesterségek szerepe a települések fejlődésében: szakképzéstörténeti tanulmányok 1. Szerk.: Takács László. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal, Bp., 2017. 88–106.
- Draskóczy 2018 Draskóczy István: *A magyarországi kőso bányászata és kereskedelme (1440–1530-as évek)*. Magyar Történelmi Emlékek – Értekezések. MTA BTK Történettudományi Intézet, Bp., 2018.
- DraskóczyI Draskóczy István: „Az földből kivágni ötet igen bajos” <https://ti.abtk.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/haviszines/2614-az-foldbol-kivagni-otet-igen-bajos.html> (letöltve: 2021.11.14.)
- Dudnicendo 2009 Nicolae Dudnicendo: *Extragerea și comercializarea sării de bucătărie în Țara Moldovei (sec. XV–XVIII.)*. In: Buletin științific al Muzeului National de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei, vol. 11(24). Chișinău, 2009. 205–215.
- Ember 1946 Ember Győző: *Az újkori magyar közigazgatás története Moháctól a török kiűzéséig*. Budapest Irodalmi, Művészeti és Tudományos Intézet, Bp., 1946.
- Eperjessy 1993 Eperjessy Kálmán: *Politikai és gazdasági elemek a Maros folyó történetében*. A Makói Múzeum Füzetek 76. Szerk.: Halmágyi

- Pál. József Attila Múzeum, Makó, 1993.
- ErdRT *Erdély rövid története*. Szerk.: Bartha Gábor. Akadémiai Kiadó, Bp., 1989.
- ErdT II. *Erdély története II. 1606-tól 1830-ig*. Szerk.: Makkai László – Szász Zoltán. Akadémiai Kiadó, Bp., 1988.
- Finály 1881 *Adalékok az erdélyrészi sóbányák, a sószállítás és árusítás történelméhez*. Közli Finály Henrik. In: Erdélyi Múzeum, 8. évf., 8. sz., 1881. 225–241.
- Fodor 1957 Fodor Ferenc: *Magyar vízimérnököknek a Tisza-völgyében a Kiegyezés koráig végzett felmérései, vízi munkálatai és azok eredményei*. Tankönyvkiadó, Bp., 1957.
- Fodor 2019 Dumitru Fodor: *Istoria mineritului*. In: *Istoria tehnicii și a industriei românești*. Vol. I. *Civilizația românească 24*. Coord.: Dorel Banabic. Editura Academiei Române, București, 2019. 31–60.
- Frecskay 1912 Frecskay János: *Mesterségek szótára*. Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomdája, Bp., 1912.
- Gecsényi 1998 Gecsényi Lajos: „Török áruk” és „görög kereskedők” a 16–17. századi királyi Magyarországon. In: R. Várkonyi Ágnes Emlékkönyv. Szerk.: Tusor Péter. Osiris Kiadó, Bp., 1998. 185–203.
- Glück 2009 Glück László: *A máramarosi sókamara igazgatása és gazdálkodása a szepesi kamara fennhatósága idején (1600–1604, 1614–1615)*. In: *Revista Arhivei Maramureșene*, anul II, nr. 2. 2009. 31–81.
- Glück 2018 Glück László: *Só és társadalom: az öt máramarosi város esete*. In: *URBS. Magyar Várostartörténeti Évkönyv XII*. Főszerk.: Kenyeres István. Bp., 2018. 127–142.
- Groza 2018 Groza, Horațiu: *Casa cămării de sare de la Turda. Etapa de edificare*. In: *Acta Terrae Fogarasiensis*, 7, 2018. 94–110.
- Hahn 1993 Hahn György: *A kősó szerepe Magyarország gazdaságtörténetében*. In: *Földrajzi Értesítő*, 42. évf., 1-4. füz. 1993. 15–22.

- Hanzély 1960 Hanzély János: *Magyarország közútjainak története*. Ütügyi Kutató Intézet, Bp., 1960.
- Herepei 1941 Herepei János: *A dési református iskola XVII. és XVIII. századbeli igazgatói és tanítói*. Erdélyi Tudományos Füzetek 130. sz. Szerk.: Szabó T. Attila. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Minerva, Kvár, 1941.
- Herepei 1971 Herepei János: *Adatok Teleki Mihály és udvara életéhez (Töredék)*. In: Adattár a XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 3. Szerk.: Keserű Bálint. Szegedi József Attila Tudományegyetem, Bp.–Szeged, 1971. 13–31.
- Herepei V. 1891 Herepei V. Árpád: *A deésaknai sóbányászat történetének vázlatja*. In: Bányászati és Kohászati Lapok, 24. évf., 1. sz., 1891. 1–13.
- Herepei – Gáspár 1896 Herepei Károly – Gáspár János: *Alsófehér vármegye földrajzi és földtani leírása*. In: *Alsófehér vármegye monografiája*. I. köt., I. rész. Cirner és Lingner Könyvnyomdája, Nagyenyed, 1896.
- Hermann 2013 Hermann Gusztáv Mihály: *Pillantás Erdély fejedelemség kori társadalmára*. In: *Korunk*, 24. évf., 3. sz., 2013. 43–49.
- Hóman – Szekfű 1938 Hóman Bálint – Szekfű Gyula: *Magyar történet*. IV. köt. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp., 1938.
- Horváth 1811 Horváth Mihály: *Az ipar és kereskedés története Magyarországon a három utolsó század alatt*. Buda, 1811.
- Horváth 1840 Horváth Mihály: *Az ipar és kereskedés története Magyarországon*. Állami Könyvterjesztő Vállalat, Buda, 1840.
- Horváth 2006 Horváth István: *A sóvidéki (parajdi) sóbányászat rövid története*. In: *Rapsóné öröksége. Tanulmányok Parajd község múltjából*. Szerk.: Csiki Zoltán, Horváth István, Ozsvát Pál, Vécsei András. Corvin, Déva, 2006. 92–143.
- Horváth 2010 Horváth István: *A Parajdi-medence földtana I.* In: *Sóvidék. Szováta Kulturális Folyóirata*, 2. évf., 2. sz., 2010. 32–39.
- Horváth – Bodry 1937 Horváth László – Bodry László: *A bánya. A magyar bányászat és bányászoktatás története s a magyar bányavidékek népszerű ismertetése*. Székely és Társa könyvnyomdája, Sopron,

- 1937.
- Iambor 1982 Petre Iambor: *Drumuri și vămi ale sării din Transilvania în perioada feudalismului timpuriu*. In: Acta Musei Napocensis XIX. Muzeul de Istorie a Transilvaniei, 1982. 75–85.
- Ichim 2006 Dorinel Ichim: *Exploatarea sării în Moldova medievală*. In: Sarea, timpul și omul. Catalog de expoziție. Editori: Valeriu Cavruc, Andrea Chiricescu. Editura Augustia, Sfântu Gheorghe, 2006. 125–130.
- Ilieș 1974 Aurora Ilieș: *Drumurile și transportul sării în Țara Românească (secolele XV–XIX.)*. In: Studii și materiale de istorie medie, vol. VII., 1974. 223–242.
- Imreh 1966 Imreh Barna: *Mindszenti Budai Péter 1624(?)–1686*. In: Református Egyház, 18. évf., 1966. 34–37.
- Inzelt 2008 Inzelt György: *Úgy szeretlek, mint a sót*. In: Természet Világa-Természettudományi Közlöny, 139. évf., 1. sz., 2008. 4–8.
- Iványi 1911 Iványi Béla: *Két középkori sóbánya-statutum*. In: Századok, 45. évf., 1911. 10–30, 98–113, 187–195.
- Iványi 1991 Iványi Emma: *Esterházy Pál nádor közigazgatási tevékenysége (1681–1713)*. Magyar Országos Levéltár kiadványai III. Hatóság- és hivataltörténet 10. Akadémiai Kiadó, Bp., 1991.
- Jakab 1888 Jakab Elek: *Kolozsvár története*, II. köt. Kiadja Szabad Kir. Kolozsvár Város Közönsége, Bp., 1888.
- Jakab – Silye 2018 Jakab Gusztáv – Silye Loránd: *Só és iszap, bányák, tavak, erdélyi ősparányok*. In: A Földgömb – Föld és Ég, 36. évf., 329. sz., 2018. 44–55.
- Jakab – Szádeczky 1901 Jakab Elek – Szádeczky Lajos: *Udvarhely vármegye története*. Athenaeum, Bp., 1901.
- Józsa 2012 Józsa András: *Adatok a legnagyobb székely közbirtok kialakulás-történetéhez*. In: Tanulmányok a székelység középkori és fejedelemség kori történelméből. Szerk.: Sófalvi András – Visy Zsolt. Pro Énlaka Alapítvány – Haáz Rezső Múzeum, Énlaka–Székelyudvarhely, 2012. 85–96.
- Károlyi 1960 Károlyi Zsigmond: *A vízhasznosítás, vízépítés és vízgazdálkodás*

- története Magyarországon.* Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok 13. sz. Tankönyvkiadó, Bp., 1960.
- Kavecsánszki 2016 Kavecsánszki Máté: *A révi sóvám és a Sebes-Körös völgyi sószállítás a kezdetektől a kora újkorig.* In: A Bocskai István Múzeum Évkönyve III. Szerk.: Bihari-Kovács László. Bocskai István Múzeum, Hajdúszoboszló, 2016. 165–190.
- Kavruk 2018 Valerii Kavruk: *Sarea și importanța ei pentru comunitățile precapitaliste.* In: Drumul Sării – Drumul Țării (exploatarea și circulația sării în Bazinul Someșan din mileniul al II-lea î. Hr. până în secolele al XVIII.-lea). Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2018. 10–12.
- Kemény – Nagyajtai 1845 Kemény József – Nagyajtai Kovács István: *Erdélyország történetei tára*, II. köt. 1566–1613. Özvegy Barráné és Stein tulajdona, Kvár, 1845.
- Kisbán 1988 Kisbán Eszter: *A kávé bevezetése Magyarországon.* In: Ethnographia, 99. évf., 2. sz., 1988. 149–177.
- Kiss 1978 Kiss Andrei: *Relațiile dintre Turda Veche și Turda Nouă în cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea și primul deceniu al secolului al XVII-lea.* In: Potaissa. Studii și Comunicări, I., 1978, Turda. 75–92.
- Konecsny 2010 Konecsny Károly: *A kisvizek főbb hidrológiai statisztikai jellemzői a Maros folyó alsó szakaszán.* In: Hidrológiai Közlöny, 90. évf., 1. sz., 2010. 45–55.
- Kovách – Binder 1981 Kovách Géza – Binder Pál: *A céhes élet Erdélyben.* Kriterion, Bukarest, 1981.
- Kovács 2016 Kovács Katalin Anikó: *Az erdélyi fejedelmi udvar hollandiai diplomáciai és ideológiai kapcsolatai a 17. században.* Doktori (PhD) értekezéslet, 2016.
<https://btk.ppke.hu/uploads/articles/7429/file/Kov%C3%A1csKatalinAnita.pdf> (letöltve: 2021.11.23.)
- Kovács Kiss 2013 Kovács Kiss György: *Az önálló Erdélyi Fejedelemség.* In: Korunk, 24. évf., 3. sz., 2013. 3–7.
- Kovássy 1975 Kovássy Zoltán: *Sóvágók sztrájkja 1551-ben.* In: Honismeret, 3.

- évf., 5-6. sz., 1975. 96–100.
- Kövári 1853 Kővári László: *Erdély földje ritkaságai*. Tilsch János tulajdona, Kvár, 1853.
- Kulcsár 1991 Kulcsár Árpád: *Sóbányászat és sókereskedelem Erdélyben I. Apafi Mihály uralkodása idején*. In: Századok, 125. évf., 5-6. sz., 1991. 415–448.
- Kulcsár 1992 Kulcsár Árpád: *Az erdélyi só gazdasági szerepe a XVII. század második felében*. In: Gazdaság, politika, kultúra. Tanulmányok Kelet-Közép-Európa történetéből. Szerk.: Gyimesi Sándor. Közép- és Kelet-Európai Kutatási Központ, Bp., 1992. 7–25.
- Kulcsár 1994 Kulcsár Árpád: *A korrupció jelensége Erdélyben az Apafi-korban (1661–1690)*. In: Korok, régiók, társadalmak. Tanulmányok Gyimesi Sándor 60. születésnapjára. Szerk.: Kulcsár Árpád, Szulovszky János. Plusz Könyvek, Bp., 1994, 41–77.
- S. Lackovits 1987 S. Lackovits Emőke: *Sósvíz, sóskutak Erdélyben*. In: Arator. Dolgozatok Balassa Iván 70. születésnapja tiszteletére. Szerk.: Balázs Géza – Voigt Vilmos. Magyar Néprajzi Társaság, Bp., 1987. 185–188.
- Langer 1944 Langer Zoltán: *A só és története*. In: Természettudományi Közlöny, 76. évf., 2. sz., 1152. füz., 1944. 33–45.
- Lázár 1896 Lázár István: *Alsófehér vármegye magyar népe*. In: Alsófehér vármegye monográfiája, I. köt. II. rész. Círner és Lingner Könyvnyomdája, Nagyenyed, 1896.
- Linder 1895 Linder Gusztáv: *Kolozs városa levéltárából*. In: Magyar Történelmi Tár, 3. sorozat, 18. köt., 1895. 486–498.
- Magyary 1904 Magyary Mihály: *Az erdélyrészi sóbányászat ismertetése*. In: Kohászati és Bányászati Lapok, II. köt., 37. évf., 23-24. sz., 1904. 697–726, 761–778.
- MAMŰL X. Draskóczy István – Selmeczi Kovács Attila: *Sóbányászat*. In: Magyar művelődéstörténeti lexikon, középkor és kora újkor. X. kötet. Főszerk.: Kőszeghy Péter. Balassi Kiadó, Bp., 2010. 347–349.

- MAMÚL XI. Hevesi Andrea: *Szentmártoni Bodó János*. In: Magyar művelődéstörténeti lexikon, középkor és kora újkor. XI. köt. Főszerk.: Kőszeghy Péter. Balassi Kiadó, Bp., 2011. 122–122.
- Măluțan 1984 Cornelia Măluțan: *Drumurile sării în Nord-Vestul Transilvaniei medievale*. In: Acta Musei Porolissensis VIII., 1984. 249–256.
- Marton 2009 Marton Erzsébet: *Só az őskorban*. In: ΜΩΜΟΣ VI. Őskoros Kutatók VI. Összejövételének konferenciakötete. Nyersanyagok és kereskedelem. Szerk.: Ilon Gábor. Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat – Vas megyei Múzeumok Igazgatósága, Szombathely, 2009. 233–238.
- Máté 1994 Máté Kálmán: *Adalékok az erdélyi sóbányászat történetéhez (XIV–XVII. század)*. In: Tokaj és Hegyalja XVII., 1994. 169–171.
- Merényi 2002 Merényi Hajnalka: *Apafiak, Bethlenek, Telekiek – művelődés az Apafi-kori Erdély főúri udvaraiban*. In: Sic itur ad astra, 13. évf., 1. sz., 2002. 103–135.
- Miklós 2010 Miklós Alpár: *Szabadtéri bányamúzeum Parajdon*. XIII. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia, Kvár, 2010. http://etdk.adatbank.ro/pdf/tur_miklos.pdf (letöltve 2021. 11. 20.)
- MNépr II. *Magyar Néprajz*, II. köt. Szerk.: Szilágyi Miklós. Akadémiai Kiadó, Bp., 2001.
- MNépr III. *Magyar Néprajz*. III. köt. Szerk.: Nagybakay Péter. Akadémiai Kiadó, Bp., 2001.
- Moldován 1896 Moldován Gergely: *Alsófehér vármegye román népe*. In: Alsófehér vármegye monografiája. I. köt. II. rész. Cirner és Lingner Könyvnyomdája, Nagyenyed, 1896.
- Munteanu – Dumitroaia 2009 Roxana Munteanu – Gheorghe Dumitroaia: *Sursele de sare dintre Valea Sucevei și Valea Bacului*. In: Sarea, timpul și omul. Catalog de expoziție. Editori: Valeriu Cavruc, Andrea Chiricescu. Editura Augustia, Sfântu Gheorghe, 2009. 22–24
- Nagy 1971 Nagy István: *A magyar kamara 1686–1848*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1971.

- Niedermaier 1977 Paul Niedermaier: *Turda. Dezvoltarea urbanistică a unui centru minier pînă în secolul al XVII-lea*. In: Acta Musei Napocensis XIV. Muzeul de Istorie a Transilvaniei, 1977. 315–336.
- Oborni 2002 Oborni Teréz: *Erdély pénzügyei I. Ferdinánd uralma alatt 1552–1556*. Fons Könyvek 1. Szentpétery Imre Történettudományi Alapítvány, Bp., 2002.
- Oborni 2013 Oborni Teréz: *Az erdélyi fejedelemség állama és politikai berendezkedése*. In: Korunk, 24. évf., 3. sz., 2013. 8–16.
- Oborni 2013a Oborni Teréz: *Erdély kiváltságos rendjei és népei a fejedelemség korában*. In: „Bethlen Gábor és kora”. Szerk.: Ólmosi Zoltán. Tarsoly Kiadó, Bp., 2013. 10–22.
- Oborni – Tompos – Bencsik 2009 Oborni Teréz – Tompos Lilla – Bencsik Gábor: *A régi Erdély népeinek képeskönyve. Kéziratos viseletkódex az Apafiak korából*. Magyar Mercurius, Bp., 2009.
- Orbán 1868 Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*. Ráth Mór kiadása, Pest, 1868. <https://mek.oszk.hu/04800/04804/html/40.html> (letöltve: 2021.10.22.)
- Orbán I./II. 1986 Orbán Balázs: *Torda város és környéke*. I–II. köt. Európa Könyvkiadó, Bp., 1986.
- P. Madár 1988 P. Madár Ilona: *Adalékok a parajdi sóbányászathoz és sókereskedelelemhez*. In: Ethnographia, 99. évf., 2. sz., 1988. 213–236.
- Pakucs-Willcocks 2015 Pakucs-Willcocks Mária: *Török marha – Türkische Waren: Erdély kereskedelme az Oszmán Birodalommal a 16–17. században a nagyszabasi vámnaplók tükrében*. In: Certamen II. Előadások a magyar tudomány napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. szakosztályában. Szerk.: Egyed Emese, Bogdándi Zsolt, Weisz Attila. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2015. 242–252.
- Palkó 1979 Palkó Attila: *Tutajozás a Maroson*. Korunk évkönyv, Kvár, 1979. 202–212.
- Pap 1909 Pap Domokos: *Torda és környéke*. Turista Kalauz. Fodor Domokos könyvnyomdája, Torda, 1909.

- Pap 2004 Pap Ferenc: *Bethlen Miklós, a gyakorló gazdasági szakember*. In: Emlékkönyv Csetri Elek születésének nyolcvanadik évfordulójára. Szerk.: Pál Judit, Sipos Gábor. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2004. 375–379.
- Pap 2010 Francisc Pap: *Comerțul cu sare în registrele tricesimale clujene (1599–1637)*. In: Acta Musei Napocensis, 47-II. 2010. 275–278.
- Pap 2012 Pap Ferenc: *A só harmincadolása Kolozsváron (1599–1637)*. In: Tiszteletkőr. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára. Szerk.: Mikó Gábor, Péterfi Bence, Vadas András. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 2012. 217–222.
- Paulinyi 1924 Paulinyi Oszkár: *A sóregálé kialakulása Magyarországon*. In: Századok, 57. évf., 1924. 627–647.
- Pesty 1878 Pesty Frigyes: *A Szörényi bánság és Szörény vármegye története*, II. köt. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Bp., 1878.
- Pompei 1966 Pompei Mureșan: *Aspecte etnografice din exploatarea sării în trecut la Ocna Dej*. In: Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1962–1964, Cluj, 1966. 387–419.
- Rácz 2011 Rácz Lajos: *Magyarország éghajlattörténete az újkor idején*. JGYF Kiadó, Szeged, 2011.
- Rácz 2019 Rácz Balázs Viktor: *Konfiskálás az Apafi-korban*. In: Fons, 26 1. sz., 2019. 3–38.
- Reizner 1899 Reizner János: *Szeged története*. I. köt. Szeged Szab. Kir. Város közönsége, Szeged, 1899.
- Réthy 1962 Réthy Antal: *Időjárási események és elemi csapások Magyarországon 1700-ig*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1962.
- Réthy 1970 Réthy Antal: *Időjárási események és elemi csapások Magyarországon 1701–1800-ig*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1970.
- F. Romhányi 2012 F. Romhányi Beatrix: *A só mint alamizsna a késő középkorban*. In: Orpheus noster, 4. évf., 3. sz., 2012. 7–17.
- F. Romhányi 2016 F. Romhányi Beatrix: *A beregi egyezmény és a magyarországi sókereskedelem az Árpád-korban*. In: Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2016. Válság – Kereskedelem. Főszerk.: Kövér

- György – Pogány Ágnes – Weisz Boglárka. MTA BTK – Hajnal István Alapítvány, Bp., 2016. 265–302.
- Rónai 2003 Rónai András: *A Tisza geológiája*. In: Hidrológiai Tájékoztató. Magyar Hidrológiai Társaság, 2003. 42–45.
- Rüsz-Fogarasi 2013 Rüsz-Fogarasi Enikő: *A só, az ispotály és Bethlen*. In: Bethlen Gábor képmása. Szerk.: Papp Klára, Balogh Judit. Debreceni Egyetem Történeti Intézet, Debrecen, 2013. 229–241.
- Rüsz-Fogarasi 2017 Rüsz-Fogarasi Enikő: *A kolozsvári ispotályok élelmezése a fejedelemség korában*. In: URBS. Magyar várostörténeti évkönyv, X–XI 2015–2016. Főszerk.: Kenyeres István. Bp., 2017. 275–300.
- Rüsz-Fogarasi 2018 Rüsz-Fogarasi Enikő: *Kolozsvár számadásai a fejedelemség korában*. In: Történelmi Szemle, 60. évf., 1. sz., 2018. 17–34.
- Schmidt 1942 Schmidt Eligius Róbert: *A magyar só geológiája, bányászata és nemzetgazdasági jelentősége*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp., 1942.
- Selmeczi 2009 Selmeczi Kovács Attila: *Elfeledett magyar mesterségek és népélet*. Cser kiadó, Bp., 2009.
- Simon 2006 Simon Zsolt: *Mineritul de sare în Evul Mediu în Transilvania și Maramureș*. In: Sarea, timpul și omul. Catalog de expoziție. Editori: Valeriu Cavruc, Andrea Chiricescu. Editura Augustia, Sfântu Gheorghe, 2006. 92–96.
- Simon 2006a Simon Zsolt: *A baricsi és kölpényi harmincadok a 16. század elején*. In: Századok, 140. évf., 4. sz., 2006. 815–882.
- Sinkovics 1937 Sinkovics István: *Esterházy Pál nádor és az erdélyiek kereskedelmi társasága*. In: A Gróf Klebelsberg Kuno Magyar Történetkutató Intézet évkönyve. 7. évf. Szerk.: Miskolczy Gyula. Bp., 1937. 178–219.
- Slotta – Dordea – Wolmann 1999 Rainer Slotta – Ion Dordea – Volker Wollmann: *Silber und Salz in Siebenbürgen*, vol. I. Katalog zur Ausstellung im Deutschen Bergbau-Museum vom 27. August bis 31. Dezember 2000, Bochum, 1999.
- Sófalvi 2005 Sófalvi András: *Sóvidék a középkorban. Fejezetek a székelység*

- középkori történetéből.* Haáz Rezső Alapítvány, Székelyudvarhely, 2005.
- Szabó 2008 Szabó Péter: *V. Károly és az erdélyi szászok.* In: Jelkép, rítus, udvari kultúra, reprezentáció és politikai tekintély a kora újkori Magyarországon. L'Harmattan, Bp., 2008. 227–237.
- Szabó 2020 Szabó József János: *A só útja a középkori Vámosatya községben.* 2020. <http://vamosatya.hu/wp-content/uploads/2020/10/A-só-útja-Vamosatyan.pdf> (letöltve: 2022.03.16.)
- Szabó T. 1937 Szabó T. Attila: *Dés helynevei.* Erdélyi Tudományos Füzetek 101. sz. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Torda, 1937.
- Szabó T. 1940 Szabó T. Attila: *A kalotaszegi nagybirtok jobbágysága.* Minerva, Kvár, 1940.
- Szabó T. 1971 Szabó T. Attila: *A szó és az ember. Válogatott tanulmányok, cikkek.* II. köt., Kriterion, Bukarest, 1971.
- Szabó T. 1975 Szabó T. Attila: *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* I. köt. Kriterion, Bukarest, 1975.
- Szabó T. 1993 Szabó T. Attila: *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* VI. köt. Akadémiai-, Kriterion Kiadó, Bp., Bukarest, 1993.
- Szabó T. 2000 Szabó T. Attila: *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* X. köt. Akadémiai Kiadó, Kvár–Bp., 2000.
- Szász 2019 Szász Anikó: *Torda és Dés természeti erőforrásai (1541–1600).* In: Certamen VI. Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. szakosztályában. Szerk.: Egyed Emese – Pakó László – Sófalvi Emese. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2019. 147–164.
- SzDVM III./VI. Tagányi Károly – dr. Réthy László – Kádár József: *Szolnok Doboka vármegye monographiája*, III., VI. köt. Demeter és Kiss Könyvnyomdája, Dés, 1901, 1903.
- Szekeres Lukács 2002 Szekeres Lukács Sándor: *Kodáros kincsei. Fejezetek Felsősófalva és a Székely-Sóvidék történetéből.* Erdélyi Körok Országos Szövetsége, Székelyudvarhely, 2002.
- Szekeres Lukács 2004 Szekeres Lukács Sándor: *A sófalvi sókamara és sóbánya az Erdélyi Fejedelemség idején.* In: Hazanéző, 15. évf., 1. sz.,

2004. 25–29.
- Szentgyörgyi 1962 Szentgyörgyi Mária: *Jobbágyterhek a XVI–XVII. századi Erdélyben*. Értekezések a történeti tudományok köréből. Új Sorozat 27. Akadémiai Kiadó, Bp., 1962.
- Szentmártoni 1967 *Szentmártoni Bodó János*. In: Régi Magyar Költők Tára XVII. század, IV. köt. Az unitáriusok költészete. Szerk.: Stoll Béla. Akadémiai Kiadó, Bp., 1967.
- SzföldT 2016 Székelyföld története, II. köt. (1562–1867). Szerk.: Egyed Ákos, Hermann Gusztáv Mihály, Oborni Teréz. MTA BTK-EME-HRM, Székelyudvarhely, 2016.
- SzikszaIM Sziksza Mihály: *A máramarosi só továbbszállítása a Jászkunsgba*. <https://adoc.pub/sziksza-mihaly-a-maramarosi-so-tovabbszallitasa-a-jaszkunsa.html> (letöltve 2022.04.23.)
- Szita 1995 Szita László: *A török kiűzése a Körös-Maros közéről 1686–1695*. Forráskiadványok a Békés Megyei Levéltárból 19. Békés Megyei Levéltár, Gyula, 1995.
- Szolnok 2003 *Szolnok a Tisza tükrében – A só útja I*. In: Vízminőségi Tájékoztató, 10. évf., 5. sz., 2003. 1–5.
- Szücs 1871 Szücs István: *Szabad királyi Debreczen város történelme*, II. köt. Városi Könyvnyomda, Debreczen, 1871.
- Tagányi 1896 Tagányi Károly: *Magyar erdészeti oklevéltár*, I. köt. Pátria irodalmi vállalat, Bp., 1896.
- Takáts 1904 Takáts Sándor: *Hajó-építők telepítése Magyarországon a 16., 17. és 18. században*. In: Magyar Gazdaságtörténeti Szemle, 11. évf., 1904. 81–116.
- Takáts 1929 Takáts Sándor: *Emlékezzünk eleinkről*. Genius, Bp., 1929.
- Takáts 1961 Takáts Sándor: *Régi sóvágóinkról*. In: Uő: Művelődéstörténeti tanulmányok a XVI–XVII. századból. Sajtó alá rend.: Benda Kálmán. Gondolat, Bp., 1961. 67–78.
- Tarczali Zombory 1906 Tarczali Zombory Ida: *Erdély pénz- és hadügyei Barcsai Ákos, Kemény János és Apafi Mihály fejedelmek idején (1658–1690)*. Franklin-Társulat, Bp., 1906.
- Tarkó 2012 Tarkó Ilona: *Rabkereskedelem és anyagi kultúra a XVI–XVII.*

században a Batthyány család levéltára alapján, I. köt. Doktori (Phd) értekezéslet, 2012.

- Tătar 2016 Octavian Tătar: „*Ar fi fost mai bine dacă stăteam deoparte.*” *Raportul lui Hans Dernschwam din 1528 către casa Fugger sau despre eșecul unui proiect vizând Transilvania.* In: Terra Sebes. Acta Musei Sabesiensis, nr. 8, 2016. 227–237.
- Teleki 1863 Teleki József: *Hunyadiak kora Magyarországon.* VI. köt. A kéziratot sajtó alá rendezte és kiegészítette: Szabó Károly. Emich Gusztáv Könyvnyomdája, Pest, 1863.
- Thallóczy 1878 Thallóczy Lajos: *I. Apafi Mihály udvara.* In: Századok, 12. évf., 5-6. sz., 1878. 413–431, 510–532.
- Tófalvi 1990 Tófalvi Zoltán: *A sóvidéki népoktatás története a XVII. századtól 1848-ig.* In: Hazanéző, 1. évf., 2. sz., 1990. 26–27.
- Tófalvi 1992 Tófalvi Zoltán: *A sóvidéki népoktatás története 1848-ig.* In: Századok, 126. évf., 3-4. sz., 1992. 427–448.
- Tófalvi 1994 Tófalvi Zoltán: *A só és vidéke.* In: Hazanéző, 5. évf., 2. sz., 1994. 28–30.
- Tóth 1977 Tóth Béla: *Weszprémi István első életrajzi munkája: Szilágyi (Sylvanus) Tönkö Márton élete.* In: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve, 4. évf. Szerk.: Gazdag István. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, Debrecen, 1977. 161–169.
- Tóth 2007 Tóth Zsombor: *A koronatanú: Bethlen Miklós.* Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2007.
- Trócsányi 1976 Trócsányi Zsolt: *Az erdélyi fejedelemség korának országgyűlései.* Adalékok az erdélyi rendiség történetéhez. Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 76. Akadémiai Kiadó, Bp., 1976.
- Trócsányi 1980 Trócsányi Zsolt: *Erdély központi kormányzata 1540–1690.* Akadémiai Kiadó, Bp., 1980.
- Trócsányi 2005 Trócsányi Zsolt: *Törvényalkotás az Erdélyi Fejedelemségben.* Gondolat, Bp., 2005.
- Vajda 1894 Vajda Emil: *A vargyasi Dániel család közpályán és a magánéletben.* Franklin-Társulat, Bp., 1894.

- Vajda 1981 Vajda Lajos: *Erdélyi bányák, kohók, emberek, századok*. Politikai Könyvkiadó, Bukarest, 1981.
- R. Várkonyi 1984 R. Várkonyi Ágnes: *Erdélyi változások*. Magvető Kiadó, Bp., 1984.
- R. Várkonyi 2004 R. Várkonyi Ágnes: *Száműzött lovainkról. Lovak a Királyi Magyarország és az Erdélyi Fejedelemség kora újkori évszázadaiban (1526–1790)*. In: Emlékkönyv Csetri Elek születésének nyolcvanadik évfordulójára. Szerk.: Pál Judit, Sipos Gábor. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2004. 506–524.
- R. Várkonyi 2012 R. Várkonyi Ágnes: *Sónk és kenyereink. A Rákóczi-kori sóbányászatról és sókereskedelemről*. In: Tiszteletkőr. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára. Szerk.: Mikó Gábor, Péterfi Bence, Vadas András. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 2012. 223–238.
- Versényi 1902 Versényi György: *Szentmártoni Bodó János*. In: Erdélyi Múzeum, 18. köt., 7. sz., 1902. 328–339, 385–393.
- Vincze 1989 Vincze László: *A sóbányászat és a sószállítás emlékei földrajzi neveinkben*. In: Névtudomány és művelődéstudomány. A IV. Magyar névtudományi konferencia előadásai Pais Dezső születésének 100. évfordulójára. Szerk.: Balogh Lajos, Ördög Ferenc. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Zalaegerszeg, 1989. 200–204.
- Wanek 2016 Wanek Ferenc: *A középkori sóbányászat egy, a bányászattörténet számára eddig ismeretlen helye, oklevelek és helynévanyag tükrében*. In: Historia Scientiarum 14. Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság, Kvár, 2016. 34–40.
- Weisz 1891 Weisz Tádé: *Az erdélyrészi bányászat rövid ismertetése*. In: A magyar királyi földtani intézet évkönyve, IX. köt., 8. füz., Franklin-Társulat, Bp., 1891. 99–171.
- Weisz 2012 Weisz Boglárka: *A Szilágyság helye a középkori Magyar Királyság gazdasági életében*. In: A Szilágyság és a Wesselényi család (14–17. század). Szerk.: Hegyi Géza, W. Kovács András.

- Erdélyi Tudományos Füzetek 277. Kvár, 2012. 237–254.
- Wenzel 1880 Wenzel Gusztáv: *Magyarország bányászatának kritikai története*. Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-Hivatala, Bp., 1880.
- Wolf 1990 Wolf Rudolf: *Adatok az erdélyrészi sóbányászok (sóvágók) fejedelemség korabeli helyzetéről*. In: *Korunk*, 49. évf., 12. sz., 1990. 1631–1636.
- Wolf 1993 Wolf Rudolf: *Torda város tanácsi jegyzőkönyve 1603–1678*. Erdélyi Történelmi Adatok VI.1. Szerk.: Jakó Zsigmond. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 1993.
- Wolf 1995 Wolf Rudolf: *Comerțul cu sare al Transilvaniei în secolele XVI–XVII*. In: *Acta Musei Napocensis*, 32-II., 1995. 109–130.
- Wolf 1996 Wolf Rudolf: *A Thordai sóvágóknak törvényes könyve*. In: *Korunk*, 3. folyam, 7. évf., 6. sz., 1996. 102–108.
- Wolf 1996a Wolf Rudolf: *Az erdélyi sóügyek az Apafi-korszak végén*. In: *Emlékkönyv Jakó Zsigmond születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Szerk.: Kovács András, Sipos Gábor, Tonk Sándor. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 1996. 471–489.
- Wolf 1998 Wolf Rudolf: *Exploatarea sării în Transilvania în perioada Principatului (1541–1691)*. Doktori disszertáció. Lucian Blaga Kolozsvári Egyetemi Könyvtár, Kvár, 1998.
- Wolf 2004 Wolf Rudolf: *Polgári életmód a XVII. századi Kolozsváron*. In: *Emlékkönyv Csetri Elek születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Szerk.: Pál Judit, Sipos Gábor. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kvár, 2004. 535–542.
- Zsoldos 2000 *Millenniumi Emlékkönyv. Válogatás Jász-Nagykun-Szolnok megye írásos emlékeiből*. Szerk.: Zádorné Zsoldos Mária. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár, Szolnok, 2000.
- Zoltai 1905 Zoltai Lajos: *Debrecen a török uralom végén – A város háztartása 1662–1692*. Pátria nyomda, Bp., 1905.
- Zoltai 1986 Radics Kálmán: *Zoltai Lajos munkáiból*. Zoltai Lajos: *Debrecen ipara és kereskedelme a XVIII. század elejéig*. In: A

Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve, 13. évf. Szerk.:
Gazdag István. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, Debrecen, 1986.
169–183.

Zsámboki 2005

Zsámboki László: *Az országos bányajog és bányagazgatás
fejlődési iránya Magyarországon a Honfoglalástól az I.
világháború végéig*. In: Uő: *Selmeci ezüst, körmöci arany.*
Válogatott tanulmányok a szerző születésének 70. évfordulója
tiszteletére. Érc- és Ásványbányászati Múzeum, Rudabánya–
Miskolc, 2005. 31–48.

Zsámboki 2005a

Zsámboki László: *Sóbányászat, sókereskedelem és
sóadományok*. In: Uő: *Selmeci ezüst, körmöci arany.* Válogatott
tanulmányok a szerző születésének 70. évfordulója tiszteletére.
Érc- és Ásványbányászati Múzeum, Rudabánya–Miskolc, 2005.
93–102.